

Hayat Boyu Kapsamlı Rehberlik ve Psikolojik Danışma

Editör/Yazar: Hakan UŞAKLI

Yazarlar:

Ali Osman ÖZCAN • Aysel Ferah ÖZCAN • Tolga Nasuh ARAN
Çiğdem DÜRÜST • Mehmet Taki YILMAZ • A. Meltem ÜSTÜNDAĞ BUDAK
O. Nejat AKFIRAT • Günseli YILDIRIM • Brian A. GERRARD • Ezgi ÖZEKE KOCABAŞ
Ercan KOCAYÖRÜK • Yaşar BARUT • Volkan DURAN
Hakan SARIÇAM • Abdullah Nuri DİCLE • Kemal ÖZCAN
Pınar DURSUN • Özlem TAGAY • Bünyamin ÇETİNKAYA

Editör: Doç. Dr. Hakan UŞAKLI

HAYAT BOYU KAPSAMLI REHBERLİK ve PSİKOLOJİK DANIŞMA

ISBN 978-605-318-461-4

DOI 10.14527 / 9786053184614

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© Pegem Akademi

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. Ltd. Şti. ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

I. Baskı: Haziran 2016, Ankara

Yayın-Proje: Özge Işıkçı

Dizgi-Grafik Tasarım: Ayşe Nur Kutlu

Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Salmat Basım Yayıncılık Ambalaj Sanayi Tic. Ltd. Şti.

Büyük Sanayi 1. Cadde 95/1

İskitler/ANKARA

Tel: (0312 341 10 20)

Yayıncı Sertifika No: 14749

Matbaa Sertifika No: 26062

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA

Yayınevi 0312 430 67 50 - 430 67 51

Yayınevi Belgeç: 0312 435 44 60

Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08

Dağıtım Belgeç: 0312 431 37 38

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

ÖN SÖZ

Bu kitap alanda yıllarca çalışmış araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır. Kitapta, her biri hayat boyu kapsamlı rehberlik ve psikolojik danışma anlayışı içinde hazırlanmış on sekiz bölüm bulunmaktadır.

Hayat Boyu Kapsamlı Rehberlik ve Psikolojik Danışma kitabı giriş bölümünde, alan tanımlarının tarihsel gelişim içindeki açıklamaları bulunmaktadır. İkinci bölüm ise sosyalleşmenin temellerinin atıldığı aile rehberliğine ayrılmıştır. Ev, okul, iş ve çevre hayatı içinde insanın kendini anlamasını olanaklı kılan bireyi tanıma ve bireyi tanıma teknikleri, üçüncü bölümde yer almaktadır. Formel eğitimin başlangıcı sayılan okul öncesi dönem rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri ile bağlanma teorisi okul öncesi rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri, dördüncü bölüm olarak kaleme alınmıştır. Beşinci bölümde ise tüm okul yaşantısının olmazsa olmazı olan eğitsel rehberlik hizmetleri bulunmaktadır. Okul yaşamının temeli olarak gösterdiğimiz ilkökul rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri altıncı bölümde yer almaktadır. Yedinci bölümde, ortaokul rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri vardır. Oku aile işbirliği kapsamında okul temelli aile rehberliği, sekizinci bölümün konusu olmuştur. Bireysel rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri ve artık tüm dünyada söylemsel kabul gören bireyle psikolojik danışma, kitabın dokuzuncu bölümünde bulunmaktadır. Özellikle daha fazla bireyin rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinden yararlanabilmesini olanaklı kılan grup süreçleri, onuncu bölümün konusudur. On birinci bölüm tüm dünyada rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin başlangıcı sayılan mesleki rehberliği içermektedir. On ikinci bölüm, liselerde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini sunmaktadır. On üçüncü bölümde yüksek öğretimde rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri tanıtılmaya çalışılmıştır. Özel eğitimde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri on dördüncü bölümün konusudur. İnternet ve oyun bağımlılığı, ayrı bir bölüm olarak on beşinci bölümde ele alınmıştır. Yaşlılara verilen hizmetler, on altıncı bölümde yer almıştır. On yedinci bölümde çokkültürlülük konuları işlenmiştir. Rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinin örgüt ve yönetimi, on sekizinci bölümde bulunmaktadır.

Bu bölümler her ne kadar bağımsız olarak görünse de sarmal bir yapıya sahiptir.

Özellikle eğitim fakülteleri programları, pedagojik formasyon ve lisansüstü eğitim için hazırladığımız bu kitap, okuyucuları için sadece rehberlik dersleri kapsamında bir ders kitabı olması dışında kendi hayatlarıyla ilişkilendirebilecekleri, sorularına tatmin edici cevaplar bulabilecekleri bir başvuru kitabı olarak tasarlanmıştır.

Kitaba çalışırken başta bulunan hedef ve kazanımlar göz önüne alınarak, hazırlık soruları cevaplanmaya çalışılmalı, örnek olarak verilen etkinlikler yapılmalıdır; tartışma sorusu üzerinde görüş bildirilmesi, çoktan seçmeli test sorularının çözülmesi ve son olarak ilgi duyulması hâlinde tavsiye edilen okumaların yapılması rehberlik psikolojik danışma sürecinde yeterliliğe sahip olunması açısından önemlidir.

Kitabın yazım ve anlatım unsurlarında görüş bildirerek yardımcı olan Musa Avcı, Cansu Parlak, Hülya Uşaklı arkadaşlarıma teşekkür ederim. Tüm okuyuculara kendini gerçekleştirmenin macera dolu yolunda yaşam kariyeri oluşturma süreçlerinde esenlikler dilerim. Saygılarımla...

Doç. Dr. Hakan UŞAKLI

2016

Bölümler ve Yazarları

1. Bölüm: REHBERLİK ve PSİKOLOJİK DANIŞMA ALANINA GİRİŞ

Ali Osman ÖZCAN, Prof. Dr., İstanbul Gelişim Üniversitesi

Aysel Ferah ÖZCAN, Okt., Sakarya Üniversitesi

2. Bölüm: AİLEDE REHBERLİK ve PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK

Tolga Nasuh ARAN Uzman Aile Terapisti, İzmir Evlilik ve Aile Danışmanları Derneği

3. Bölüm: BİREYİ TANIMA ve BİREYİ TANIMA TEKNİKLERİ

Çiğdem DÜRÜST, Dr., Psikolojik Danışman

Mehmet Taki YILMAZ Psikolojik Danışman, Öğretim Görevlisi, Sinop Üniversitesi

4. Bölüm: OKUL ÖNCESİNDE REHBERLİK ve PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK: GELİŞİM SÜREÇLERİ ve BAĞLANMA KURAMI ÜZERİNDEN BAKIŞ

A. Meltem ÜSTÜNDAĞ BUDAK Yrd. Doç. Dr., Bahçeşehir Üniversitesi

5. Bölüm: EĞİTSEL REHBERLİK

O. Nejat AKFIRAT Yrd. Doç. Dr., Kocaeli Üniversitesi

6. Bölüm: İLKOKULDA REHBERLİK ve PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK

Hakan UŞAKLI Doç. Dr., Sinop Üniversitesi

7. Bölüm: ORTAOKULDA REHBERLİK ve PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK

Günseli YILDIRIM Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi

8. Bölüm: OKUL TEMELLİ AİLE DANIŞMANLIĞI

Brian A. GERRARD, Assoc. Prof. Dr., University of San Francisco

Hakan UŞAKLI Doç. Dr., Sinop Üniversitesi

9. Bölüm: BİREYSEL PSİKOLOJİK DANIŞMA ve REHBERLİK HİZMETLERİ (BİREYLE PSİKOLOJİK DANIŞMA)

Ezgi ÖZEKE KOCABAŞ Yrd. Doç. Dr., Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

10. Bölüm: OKUL REHBERLİK ve PSİKOLOJİK DANIŞMA HİZMETLERİNDE GRUP ÇALIŞMALARI ve UYGULAMALARI

Ercan KOCAYÖRÜK Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

11. Bölüm: MESLEKİ REHBERLİK ve PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK

Yaşar BARUT, Yrd. Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Volkan DURAN Arş. Gör., Ondokuz Mayıs Üniversitesi

12. Bölüm: LİSELERDE REHBERLİK ve PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK

Hakan UŞAKLI Doç. Dr., Sinop Üniversitesi

13. Bölüm: YÜKSEKÖĞRETİMDE REHBERLİK ve PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK

Hakan SARIÇAM Yrd. Doç. Dr., Dumlupınar Üniversitesi

14. Bölüm: ÖZEL EĞİTİM ve PSİKOLOJİK DANIŞMA – REHBERLİK

Abdullah Nuri DİCLE Yrd. Doç. Dr., Sinop Üniversitesi

15. Bölüm: İNTERNET BAĞIMLILIĞI, OYUN BAĞIMLILIĞI ve SİBER ZORBALIK

Kemal ÖZCAN Öğr. Gör., Ondokuz Mayıs Üniversitesi

16. Bölüm: YAŞLILARLA PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK ve REHBERLİK

Pınar DURSUN Yrd. Doç. Dr., Afyon Kocatepe Üniversitesi

17. Bölüm: ÇOK KÜLTÜRLÜ PSİKOLOJİK DANIŞMA

Özlem TAGAY Yrd. Doç. Dr., Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi

18. Bölüm: REHBERLİKTE ÖRGÜT ve YÖNETİM

Bünyamin ÇETİNKAYA Yrd. Doç. Dr., Giresun Üniversitesi

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Bölümler ve Yazarları.....	v

1. BÖLÜM

REHBERLİK ve PSİKOLOJİK DANIŞMA ALANINA GİRİŞ

Hedef Kazanımlar.....	2
Hazırlık Soruları.....	2
Giriş.....	2
Eğitim ile Rehberlik ve Psikolojik Danışma İlişkisi.....	3
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanın Tanımları.....	6
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanın Hareket Noktaları.....	8
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanın Kapsamı.....	10
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanın Gelişmesini Etkileyen Etkenler.....	12
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanın Amaçları.....	14
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanın Kuralları.....	15
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanın Tarihsel Gelişimi.....	17
Amerikada Rehberlik ve Psikolojik Danışmanın Tarihsel Gelişimi.....	17
Avrupada Rehberlik ve Psikolojik Danışmanın Tarihsel Gelişimi.....	20
Türkiye’de Rehberlik ve Psikolojik Danışmanın Tarihsel Gelişimi.....	21
Türkiye’de Rehberlik ve Psikolojik Danışma Alanında Testler.....	25
Şuralar ve Kalkınma Planları’nda Rehberlik ve Psikolojik Danışma.....	28
Rehberlik ve Psikolojik Danışma Alanında Türkiye’de Açılan İlk Dernekler-Merkezler.....	30
Rehberlik ve Psikolojik Danışma Alanının Meslek Olarak Tanınması Girişimleri..	32
Özet.....	34
Değerlendirme Soruları.....	35
Kaynakça.....	38

2. BÖLÜM

AİLEDE REHBERLİK ve PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK

Hedef Kazanımlar.....	43
Hazırlık Soruları.....	43
Giriş.....	43
Aile Nedir?.....	44
Aile Alt Sistemleri.....	46
Paradigma Kayması	47
Doğrusal Nedensellik	47
Ailede İç Denge (Homeostasis).....	48
Çifte Açmaz (Double Bind) Kavramı	48
Üçlü, Üçleme ve Çatışmayı Saptırma Kavramı	49
Aile Yaşam Döngüsü.....	49
İşlevsel Aile.....	50
İşlevsel Ailenin Özellikleri	50
İşlevsel Olmayan Aile	50
Aile Tipleri.....	50
Geleneksel Aile	50
Çifte Kariyerli Aileler.....	51
Çocuksuz (Childfree) Aileler.....	52
Gey/Lezbiyen Aile.....	52
Yaşlı (Aging) Aile	53
Çok-Kuşaklı (Multigenerational) Aile.....	53
Aile Reisinin Büyük Anne/Babalar Olduğu Aileler.....	54
Asker Aileleri	54
Silahlı Kuvvetler Mensuplarında ve Ailelerinde Sıklıkla Görülen Psikolojik Problemler	55
Polis Aileleri.....	57
Emniyet Mensuplarında Sıklıkla Görülen Psikolojik Problemler	58
Özel Gereksinimli Bireylerin Aileleri.....	59

A. Birincil Tepkiler	59
B. İkincil Tepkiler	60
C. Üçüncül Tepkiler	60
Bireysel Terapiler ve Aile Terapileri Kuramları	61
Aile Danışmanlığında Kullanılan Bazı Teknikler	61
Genogramlar	61
Aile Heykeli Yapma.....	62
Aile Sahnesi (Drama)	63
Yeniden Çerçeveleme (Reframing).....	63
Paradoks	64
Derecelendirme (Scaling)	65
Aile Danışmanlığı Alanında Dernekleşme Çalışmaları.....	65
Özet	66
Değerlendirme Soruları.....	68
Kaynakça.....	71

3. BÖLÜM

BİREYİ TANIMA ve BİREYİ TANIMA TEKNİKLERİ

Hedef Kazanımlar.....	74
Hazırlık Soruları.....	74
Bireyi Tanıma Hizmetlerinin Amaçları.....	74
Bireyi Tanımak Neden Önemlidir?.....	75
Birey Hangi Yönlerden Tanınabilir?.....	75
Bireyi Tanıma Tekniklerini Kullanma ve Sonuçlarını Değerlendirme İlkeleri	76
Testler ve Testlerin Farklı Sınıflandırılmaları	77
Standart Testler.....	77
Kâğıt Kalem Testleri.....	81
Psikolojik Ölçme Araçlarında Bulunması Gereken Teknik Özellikler.....	83
Bireyi Tanımada Test Dışı Teknikler.....	85
Gözlem.....	86

Gözlem Listesi	88
Anekdöt (Olay Kaydı, Vaka Kaydı).....	89
Özellik – Kayıt Çizelgesi.....	90
Derecelendirme Ölçekleri	91
Kendini Anlatma Teknikleri	94
Otobiyografi.....	94
Anket.....	95
Problem Tarama Listesi	99
Öğrenci Tanıma Fişii (Formu).....	101
Kime Göre Ben Neyim?.....	101
Arzu – İstek Listesi.....	101
Zaman Çizelgesi	101
Başkalarının Düşüncelerine (Kanılarına) Dayalı Teknikler	102
Sosyometri.....	102
Kimdir Bu?	105
Rol Dağılım Tekniğı.....	107
Etkileşime Dayalı Teknikler	108
Görüşme (Mülakat)	108
Psikodrama	110
Sosyodrama.....	111
Oyun Terapisi	112
Diğeri Teknikler	112
Bibliyoterapi.....	112
Vaka İncelemesi.....	113
Vaka Konferansı	113
Veli Görüşmesi (Toplantısı).....	113
Ev Ziyaretleri.....	114
Toplu Dosya (Öğrenci Gelişim Dosyası).....	114
Özet	115
Değerlendirme Soruları.....	116
Kaynakça.....	119

4. BÖLÜM

OKUL ÖNCESİNDE REHBERLİK ve PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK: GELİŞİM SÜREÇLERİ ve BAĞLANMA KURAMI ÜZERİNDEN BAKIŞ

Hedef Kazanımlar.....	124
Hazırlık Soruları.....	124
Giriş.....	124
Okul Öncesinde Rehberlik Nedir ve Hangi Uygulamaları Kapsar?	124
Anaokulu Öğretmeninden Beklentiler.....	125
Okul Öncesi Dönemde Rehberlik ve Psikolojik Servislerin Önemi.....	126
Bağlanma Kuramı.....	127
Psikolojik Danışmanlık Servisleri ve Okul Öncesi	131
Okul Öncesi Öğretmenleri ve Rehberlik Servislerinin Bağlanma Açısından Önemi	131
Okul Öncesi Dönemde Bağlanma Kuramının Önemi.....	132
Özet	136
Değerlendirme Soruları.....	137
Kaynakça.....	140

5. BÖLÜM

EĞİTSEL REHBERLİK

Hedef Kazanımlar.....	144
Hazırlık Soruları.....	144
Giriş.....	144
Eğitsel Rehberliğin Tanımı.....	145
Eğitsel Rehberliğin Amacı.....	145
Eğitsel Rehberliğin Kapsamı ve Niteliği	146
Eğitsel Rehberliğin Yoğunlaştığı Alanlar.....	147
Eğitsel Rehberlik Hizmetleri.....	147
1. Duruma Alıştırma (Oryantasyon) Hizmetleri.....	148
2. Öğrencilerin Devam Edebileceği Üst Öğrenim Kurumlarını Tanıtma.....	150
3. Verimli Ders Çalışma Alışkanlıklarını Kazandırma	151

4. Öğrencilerin Güdülenmesi	152
5. Sınav Kaygısıyla Baş Etme Becerileri Kazandırma	153
6. Öğrenmeyi Öğrenme	155
7. Öğrenme Stillerini Belirleme	156
Özet	157
Değerlendirme Soruları	158
Kaynakça	163

6. BÖLÜM

İLKOKULDA REHBERLİK ve PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK

Hedef Kazanımlar	166
Hazırlık Soruları	166
Neden İlkokullarda Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Var?	166
İlkokulda Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri	167
Okul Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlığına Genel Bir Bakış	169
İlkokulda Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetlerinin Gerekçesi ve Önemi ...	170
İlkokulda Rehberlik	172
6-12 Yaş Arası Fiziksel ve Motor Gelişim	173
İlkokul Rehberliğinin Genel Özellikleri	176
Akran Danışmanlığı	179
Özet	180
Değerlendirme Soruları	189
Kaynakça	192

7. BÖLÜM

ORTAOKULDA REHBERLİK ve PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK

Hedef Kazanımlar	197
Hazırlık Soruları	197
Giriş	197
Ortaokul Yılları	197
Ortaokulların Rehberlik Açısından Önemi	198

A) Akademik	199
B) Aile ile İlgili Sorunlar	199
C) Kişisel Sorunlar	200
MEB Rehberlik Programının Genel Amaçları	200
Ortaokul Yıllarında Yapılacak Rehberliğin Amaçları	201
Ön Ergenlik ve Ergenlik Döneminden Beklenen Özellikler ve Bu Özelliklere Aile ve Okulun Katkısı.....	202
Millî Eğitim Bakanlığı İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumları Sınıf Rehberlik Programı.....	204
Ortaokul Döneminde Rehberlik Alanındaki Kazanımlar	208
Ortaokul Sınıf Rehberlik Programı Yeterlik Alanlarına Göre Kazanımların Dağılımı	208
Rehberlik ve Kariyer Dersi	210
Rehberlik ve Kariyer Dersinin Amaçları.....	211
Ortaokul Rehberlik Dersi Konuları ve Kazanımları (MEB, 2014)	211
Ölçme ve Değerlendirme Formu Örnekleri	213
İhtiyaç Analizi Formu.....	213
Veli Toplantılarında İşlenebilecek Konular.....	214
Ortaokul Düzeyi İçin Etkinlik Örnekleri.....	214
Özet	218
Değerlendirme Soruları.....	219
Kaynakça.....	222

8. BÖLÜM

OKUL TEMELLİ AİLE DANIŞMANLIĞI

Hedef Kazanımlar	224
Hazırlık Soruları.....	224
Okul Temelli Aile Danışmanlığı (OTAD).....	224
OTAD: Bir Tanımlama	225
OTAD İhtiyacı	226
Alfred Adler: OTAD'da Öncü.....	228

Okul Başarısını Artırmak İçin Aile Sisteminin Önemi Savunan Modern Literatürler.....	230
Okul Danışmanlığı ve Okul Psikolojisi Literatürü.....	230
Aile Danışmanlığı Literatürü	231
Sosyal Hizmet ve Özel Eğitim Literatürü.....	234
Kapsamlı OTAD Programı Hakkında Literatür.....	235
OTAD Kullanılan Aile Danışmanlığı Yaklaşımları.....	237
OTAD'ın Faydaları	238
OTAD'ın Uygulama Zorlukları	240
Özet ve Araştırmacılar İçin Tavsiyeler.....	241
Değerlendirme Soruları.....	248
Kaynakça.....	251

9. BÖLÜM

BİREYSEL PSİKOLOJİK DANIŞMA ve REHBERLİK HİZMETLERİ (BİREYLE PSİKOLOJİK DANIŞMA)

Hedef Kazanımlar.....	264
Hazırlık Soruları	264
Bireysel Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri.....	264
Kişisel-Sosyal Rehberlik ve Psikolojik Danışma Kapsamında Yer Alabilecek Konulara Örnekler	265
Psikolojik Danışma Nedir?.....	267
Psikolojik Danışma Hizmeti	268
Psikolojik Danışmanın Temel İlkeleri ve Bazı Özellikleri.....	268
Etkili Psikolojik Danışmanların Özellikleri.....	271
Psikolojik Danışmanların Eğitimi.....	272
Psikolojik Danışma Süreci.....	272
İlişki Kurma	272
Problemlerin Keşfedilmesi.....	273
Harekete Geçme (Eylem Aşaması)	273
İlişkiyi Sonlandırma.....	273

Kişisel Rehberlik ve Psikolojik Danışma Kapsamı İçinde Öğretmenlerin Sorumlulukları.....	274
Özet	276
Değerlendirme Soruları.....	277
Kaynakça.....	281

10. BÖLÜM

OKUL REHBERLİK ve PSİKOLOJİK DANIŞMA HİZMETLERİNDE GRUPLA ÇALIŞMALAR ve UYGULAMALARI

Hedef Kazanımlar.....	284
Hazırlık Soruları	284
Okulun Psikolojik Danışmanların Yaklaşımını Belirlemesi	284
Grupla Psikolojik Danışma ve Grup Rehberliği	286
Okullarda Grup Çalışmaları: Geliştiren ve Engelleyen Faktörler	288
Grup Büyüklüğü.....	289
Öğrencilerin Katılımı: Gönüllülük İlkesi	290
Grup Kuralları (Normları)	291
Grupla Psikolojik Danışma ve Rehberlik Uygulamalarının Okul Rehberlik Hizmetlerine Sağladığı Katkılar	292
Özet	293
Değerlendirme Soruları.....	294
Kaynakça.....	297

11. BÖLÜM

MESLEKİ REHBERLİK ve PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK

Hedef Kazanımlar.....	300
Hazırlık Soruları	300
Giriş.....	300
Kariyer, Meslek ve İş Kavramlarının Kapsamı ve Tanımı	300
Eğitsel ve Mesleki Rehberlik	302
Kariyer Rehberlik Programları	308

İlköğretim Birinci Kademe Kariyer Programlarının Amaçları.....	309
İlköğretim İkinci Kademe Kariyer Programlarının Amaçları.....	309
Lisede Kariyer Programlarının Amaçları.....	310
Meslek Seçimini Etkileyen Bireysel Faktörler.....	310
Bireysel İhtiyaçlar	311
Yetenek.....	314
Tutum ve İlgiler	316
Kişilik	321
Bütünsel Beyin Modeli	323
Jung'un Kişilik Kuramı	325
Sullivan'ın Kişilik Kuramı.....	332
Diğer Bireysel Faktörlere Kısaca Bir Bakış.....	332
Meslek Seçimini Etkileyen Sosyal Faktörler	335
Özet	336
Değerlendirme Soruları.....	337
Kaynakça.....	341

12. BÖLÜM

LİSELERDE REHBERLİK ve PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK

Hedef Kazanımlar.....	344
Hazırlık Soruları	344
Giriş.....	344
A) Lise Öğrencilerinin Fiziksel, Bilişsel ve Davranışsal Özellikleri.....	344
B) Yönlendirme	346
Alan ve Meslek Seçiminde Yapılan Önemli Yanlışlar	346
Öğrencinin Alan ve Meslek Seçiminde Aileye Tavsiyeler	346
Okul Rehberlik Hizmetlerinde Yeterlilik Alanları	349
C) Sınav Kaygısı.....	350
Sınav Kaygısına Kuramsal Bir Bakış	350
Sınav Kaygısını Azaltmayla İlgili Yöntemler.....	351

Özet	351
Değerlendirme Soruları.....	352
Kaynakça.....	356

13. BÖLÜM

YÜKSEKÖĞRETİMDE REHBERLİK ve PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK

Hedef Kazanımlar.....	359
Hazırlık Soruları	359
Neden Yükseköğretimde Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Önemlidir?	359
Yükseköğretimde Psikolojik Danışmanlık ve Rehberliğin Tarihçesi.....	360
Dünyada Yükseköğretimde Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	360
Türkiyede Yükseköğretimde Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	362
Yükseköğretimde Sunulan Rehberlik Türleri	364
Problem Alanına Göre Sunulan Rehberlik Türleri	364
Kişisel Rehberlik	364
Eğitsel Rehberlik	369
Mesleki Rehberlik.....	369
Birey Sayısına Göre Sunulan Rehberlik Hizmetleri.....	370
Temel İşlevlerine Göre Sunulan Rehberlik Hizmetleri.....	371
Uyum Sağlayıcı Rehberlik.....	371
Yöneltici Rehberlik.....	372
Ayarlayıcı Rehberlik.....	372
Geliştirici Rehberlik.....	372
Önleyici-Koruyucu Rehberlik.....	372
Tamamlayıcı Rehberlik.....	372
İyileştirici (Çare Bulucu) Rehberlik.....	373
Krizle Müdahale	373
Üniversitelerde Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmeti Veren Bazı Kuruluşlar	373
Gençlik Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi	373
Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Merkezi	374

Mediko - Sosyal Merkezi.....	374
Sağlık ve Rehberlik Merkezi.....	375
Yükseköğretimde Rehberlik ve Psikolojik Danışmada Yaşanan Sıkıntılar ve Öneriler.....	375
Özet	376
Değerlendirme Soruları.....	378
Kaynakça.....	381

14. BÖLÜM

ÖZEL EĞİTİM ve PSİKOLOJİK DANIŞMA-REHBERLİK

Hedef Kazanımlar.....	387
Hazırlık Soruları	387
Temel Kavramlar	388
Özel Eğitimin Amaçları ve Temel İlkeleri	389
Özel Eğitimin Amaçları.....	389
Özel Eğitimin Temel İlkeleri.....	389
Özel Eğitimin Önemi.....	390
Özel Eğitimin Tarihçesi	391
Dünyada Özel Eğitimin Durumu.....	391
Türkiye’de Özel Eğitimin Durumu	392
Özel Eğitimin Yaygınlığı.....	395
Özel Eğitim Gerektiren Engele Neden Olan Etmenler.....	396
Özel Eğitim Gerektiren Engeli Önleme.....	397
Özel Eğitim Gerektiren Çocukların Gereksinimleri	398
Özel Eğitimde Değerlendirme ve Tanılama.....	399
Özel Gereksinimli Bireylerin Sınıflandırılması	402
Özel Eğitimde Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri.....	407
Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri.....	411
Özel Gereksinimli Bireylerin Eğitim Aldığı Kurumlardaki Yönetici ve Öğretmenlere Yönelik Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri	413

Özel Gereksinimli Bireylerin Ailelerine Yönelik Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri.....	414
Kaynaştırma	415
Türkiye’de Kaynaştırma Uygulamalarının Durumu	416
Kaynaştırma Uygulamasının Amaçları	416
Kaynaştırmanın İlkeleri.....	417
Kimler Kaynaştırma Eğitimi Alabilir?.....	418
Başarılı Bir Kaynaştırma Uygulamasının Bireylere Yararları	418
Kaynaştırma Uygulaması Türleri	421
Kaynaştırma Uygulamasındaki Sorunlar ve Engeller	422
Kaynaştırma Eğitimi Öncesi Yapılacak Hazırlıklar	422
Kaynaştırma Eğitiminde Tespit, Eğitsel Değerlendirme ve Tanılama ile Yönlendirme - Yerleştirme ve İzleme.....	425
Özet	428
Değerlendirme Soruları.....	429
Kaynakça.....	432

15. BÖLÜM

İNTERNET BAĞIMLILIĞI, OYUN BAĞIMLILIĞI ve SİBER ZORBALIK

Hedef Kazanımlar.....	441
Hazırlık Soruları	441
Giriş	441
İnternet Bağımlılığı.....	442
Sınıflama.....	445
Yaygınlık Durumu.....	445
Oyun Bağımlılığı	446
Oyun Türleri	446
Bağımlının Görünümü.....	447
Kimler Bağımlı Oluyor?	448
Oyun Bağımlılığının Sonuçları	448

Bu Konuda Yapılmış Bazı Çalışmalar	449
Tedavi Yaklaşımları	451
Yurt Dışında Yapılmış Önleme/Tedavi Programları	451
Yurt İçinde Yapılmış Önleme/Tedavi Programları	454
Siber Zorbalık	455
Öneriler ve Tedbirler	456
Ebeveynlere Öneriler	457
Eğitimcilere Öneriler	457
Kamu Kurumlarına Öneriler	458
Değerlendirme Soruları.....	459
Kaynakça.....	461

16. BÖLÜM

YAŞLILARLA PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK ve REHBERLİK

Hedef Kazanımlar.....	464
Hazırlık Soruları	464
Giriş.....	464
Yaşlılığa Genel Bir Bakış	464
Kavramsal Konular: Yaşlı Kimdir? Yaşlanmak Nedir?	465
Yaşlılık Mitleri.....	466
Yaşlılık Dönemi Sorunları	468
Biyolojik Açıdan	468
Psikososyal Açıdan.....	470
Yaşlılara Yönelik PDR Hizmetleri	473
Ülkemizde Yaşlıların Durumu.....	477
Sonuç ve Öneriler.....	478
Özet	479
Değerlendirme Soruları.....	480
Kaynakça.....	483

17. BÖLÜM

ÇOKKÜLTÜRLÜ PSİKOLOJİK DANIŞMA

Hedef Kazanımlar.....	490
Hazırlık Soruları.....	490
Giriş.....	490
Çokkültürlü Psikolojik Danışma Konusunda Yapılan Çalışmalar.....	493
Çokkültürlü Psikolojik Danışma Modelleri.....	494
Psikolojik Danışmada Kültürel Yeterlik İçin Çok Boyutlu Model.....	494
Psikolojik Danışma Becerilerinin Farklı Kültürden Danışanlara Uyarlanması.....	495
Gelişimsel Psikolojik Danışma ve Terapi – Çokkültürlülük.....	496
Feminist Terapi.....	497
İlişkisel Kültürel Model.....	498
Grupla Psikolojik Danışmada Çokkültürlü Faktörler.....	498
Türkiye’de Çokkültürlü Psikolojik Danışma.....	499
Türkiye’de Psikolojik Danışma Etiği.....	501
Özet.....	503
Değerlendirme Soruları.....	504
Kaynakça.....	507

18. BÖLÜM

REHBERLİKTE ÖRGÜT ve YÖNETİM

Hedef Kazanımlar.....	511
Hazırlık Soruları.....	511
Giriş.....	511
Bakanlık Düzeyinde Rehberlik Hizmetlerinin Örgütlenmesi.....	512
İl-İlçe Düzeyinde Rehberlik Hizmetlerinin Örgütlenmesi.....	513
Millî Eğitim Müdür Yardımcısı/Şube Müdürü.....	514
Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri İl Danışma Komisyonu.....	515
Rehberlik ve Araştırma Merkezi.....	516
Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Bölümü.....	519

Özel Eğitim Hizmetleri Bölümü Başkanlığı	521
Merkez Komisyonu	523
Merkezde Görevli Diğer Uzmanlar.....	523
Okul Düzeyindeki Rehberlik Hizmetlerinin Örgütlenmesi	523
Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yürütme Komisyonu.....	524
Okul Müdürünün Görevleri	525
Müdür Yardımcısının Görevleri.....	526
Koordinatör Psikolojik Danışmanın Görevleri.....	527
Psikolojik Danışmanın Görevleri.....	527
Sınıf Rehber Öğretmeninin Görevleri.....	528
Diğer Öğretmenlerin Görevleri Nelerdir?	529
Rehberlik Hizmetlerinde Örgüt ve Personel Konusunda Çeşitli Hükümler	529
Özet	530
Değerlendirme Soruları.....	532
Kaynakça.....	536

1. BÖLÜM

REHBERLİK ve PSİKOLOJİK DANIŞMA ALANINA GİRİŞ

Ali Osman ÖZCAN¹

Aysel Ferah ÖZCAN²

Hedef Kazanımlar

Hazırlık Soruları

Rehberlik ve Psikolojik Danışma Alanına Giriş

Giriş

Eğitim ile Rehberlik ve Psikolojik Danışma İlişkisi

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanın Tanımları

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanın Hareket Noktaları

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanın Kapsamı

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanın Gelişmesini Etkileyen Etkenler

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanın Amaçları

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanın Kuralları

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanın Tarihsel Gelişimi

Amerikada Rehberlik ve Psikolojik Danışmanın Tarihsel Gelişimi

Avrupada Rehberlik ve Psikolojik Danışmanın Tarihsel Gelişimi

Türkiye'de Rehberlik ve Psikolojik Danışmanın Tarihsel Gelişimi

Türkiye'de Rehberlik ve Psikolojik Danışma Alanında Testler

Şurular ve Kalkınma Planlarında Rehberlik ve Psikolojik Danışma

Rehberlik ve Psikolojik Danışma Alanında Türkiye'de Açılan İlk Dernekler-Merkezler

Rehberlik ve Psikolojik Danışma Alanının Meslek Olarak Tanınması Girişimleri

Özet

Değerlendirme Soruları

Tartışma Sorusu

Değerlendirme Testi

Cevap Anahtarı

Kaynakça

Tavsiye Edilen Okumalar

1 Prof. Dr., İstanbul Gelişim Üniversitesi

2 Okt., Sakarya Üniversitesi, ayselferah@yahoo.com

Hedef Kazanımlar

Bu bölüme çalıştıktan sonra;

- ❖ Rehberlik ve psikolojik danışma ile ilgili kavramları tanımlayabilecek,
- ❖ Eğitim bilimleri ile rehberlik ve psikolojik danışma ilişkisini açıklayabilecek,
- ❖ Rehberlik ve psikolojik danışma alanının tarihi gelişimini kavrayabilecek,
- ❖ Rehberlik ve psikolojik danışmanın kurallarını açıklayabilecek,
- ❖ Rehberlik ve psikolojik danışma ile diğer disiplinlerin ilişkisini yorumlayabilecek
- ❖ Rehberlik ve psikolojik danışma alanıyla ilgili gelişmeleri takip etmeye açık olabileceksiniz.

Hazırlık Soruları

- ❖ Eğitim bilimleri ile rehberlik ve psikolojik danışma alanı arasında nasıl bir ilişki olabilir?
- ❖ Rehberlik, rehberlik ve psikolojik danışma, psikolojik danışma ve rehberlik, psikolojik danışma kavramları sizde neleri çağırıştırıyor?
- ❖ Rehberlik ve psikolojik danışmaya neden ihtiyaç duyulur?
- ❖ Hangi alanlarda rehberlik ve psikolojik danışma hizmeti verildiğini araştırınız.
- ❖ Rehberlik ve psikolojik danışma alanındaki temel kaynakların neler olduğunu araştırınız.

GİRİŞ

Rehberlik ve psikolojik danışma kavramları içerik bakımından sorgulanarak olası tanımlar değerlendirilmiştir. Eğitim, rehberlik ve psikolojik danışma alanları arasındaki benzerlik ve farklar ele alınarak alanın ilişkili olduğu diğer disiplinlerle olan ilişkisine değinilmiştir. Rehberlik ve psikolojik danışmanın amaçları ve ilkeleri ile rehberlik ve psikolojik danışmanın kapsamı irdelenerek dünyadaki ve Türkiye'deki rehberlik ve psikolojik danışma kavramının doğuşu, gelişimi ve günümüzdeki durumu konuları ele alınmıştır. Bu amaçla, Milli Eğitim Şura Kararları ile Kalkınma Planları da göz önünde tutulmuştur.

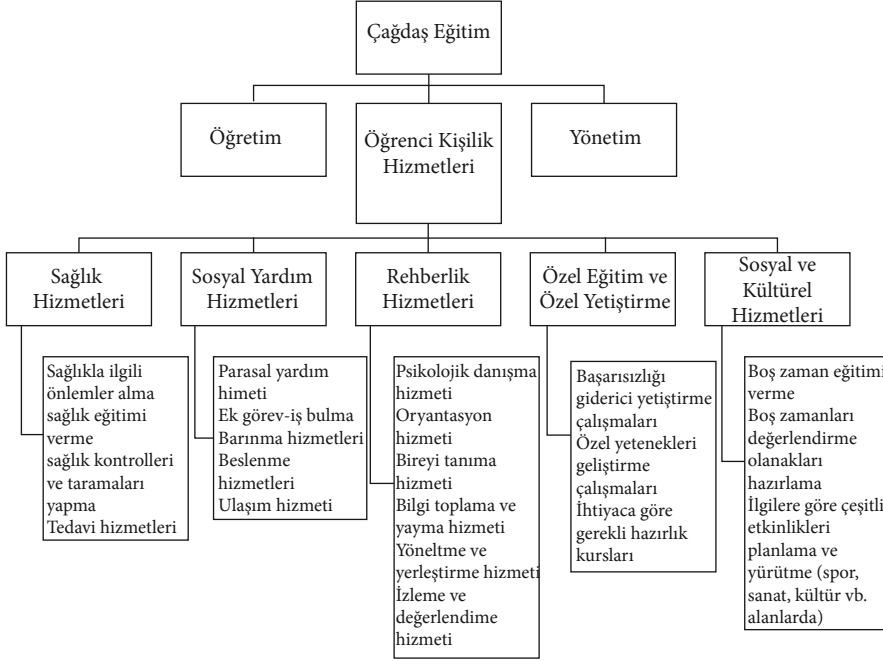
Alanyazında çok çeşitli rehberlik tanımlarına rastlamak mümkündür. Aşağıda bu tanımlardan öne çıkanlarına yer verilmiştir. Rehberlik sözcüğü İngilizce (Guidance) kılavuzlama anlamına gelen bir sözcüktür. Ancak rehberlik birini göz-

leyerek bir işi onun yaptığı şekilde yapma anlamına gelen kılavuzluktan farklı bir eylemdir. Bu durum alanyazında Altıntaş (2009: 3), Özgüven vb. tarafından da açıklanmıştır. Altıntaş'a (2009: 4) göre rehberliğin disiplinler arası bir alan oluşu tanımını güçleştirmektedir.

EĞİTİM İLE REHBERLİK ve PSİKOLOJİK DANIŞMA İLİŞKİSİ

Rehberlik ve psikolojik danışma, çağdaş eğitimin gereklerinden ve görevlerinden biridir. Eğitim denince, akla sadece okullarda verilen resmi öğretim gelmemelidir. Eğitim, öğretimi de kapsayan çok geniş bir kavramdır. Eğitimin önemli hizmet alanlarından biri de bireylere vereceği rehberlik ve psikolojik danışmanlıktır. Çağdaş eğitim; öğretim, öğrenci kişilik hizmetleri ve yönetim olarak üç boyuttan oluşmaktadır (Tan, 2013; Altıntaş, 2009: 3; Yeşilyaprak, 2006: 4). Altıntaş (2009: 3) öğrenci kişilik hizmetlerini; sosyal ve eğitsel etkinlikler, sosyal yardımlar, özel eğitim ve özel yetiştirme, sağlık hizmetleri ile rehberlik ve psikolojik danışma olmak üzere beş alanda ele almaktadır. Yeşilyaprak'a (2006: 5) göre ise öğrenci kişilik hizmetleri; sağlık hizmetleri, sosyal yardım hizmetleri, rehberlik hizmetleri, özel yetiştirme hizmetleri ve sosyal ve kültürel hizmetler olarak beş alana ayrılmaktadır. Gerek Altıntaş'ın gerek Yeşilyaprak'ın öğrenci kişilik hizmetleri sınıflaması birbirleriyle örtüşmektedir. Benzer bir sınıflamanın Özgüven (2007: 5) tarafından yapıldığı da görülmektedir. Çağdaş eğitimin kapsamı ve alanları ile ilgili alanyazındaki görüşler birleştirilerek aşağıdaki şekil gibi tablolştırılabilir.

Tablo 1: Çağdaş Eğitimin Kapsamı³

Tablo 1’de görüldüğü üzere öğrenci kişilik hizmetleri çağdaş eğitimin alt boyutlarından biri olup beş alana ayrılmaktadır. “Bu hizmetler eğitim süreci içindeki öğrencinin ihtiyaçlarını karşılamaya, öğretimi güçleştiren sorunları ortadan kaldırmaya yöneliktir (Yeşilyaprak, 2006: 6)”. Öğrenci kişilik hizmetleriyle öğrencilerin başarısızlıklarını ortadan kaldıracak gerekli önlemleri alarak eğitimin daha sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir. Aynı zamanda bireyin kişilik gelişimini desteklemek de eğitimin öncelikli görevlerinden biridir.

“Rehberlik ve psikolojik danışma ile eğitimin karşılaştırılması aşağıdaki tablo 2’de sunulmuştur (Warschburger, 2009: 30).”

3 Bu tablo, Altıntaş (2009) ve Yeşilyaprak (2006) tarafından hazırlanan çağdaş eğitim ve alt boyutları tabloları birleştirilerek hazırlanmıştır.